

Sevgi sözcüğü, Arapçadaki “muhabbet” sözcüğünün Türkçemizde yaygın olan karşılığıdır. Bununla birlikte her ikisi de dilimizde kullanılmaktadır. “Şefkat” kelimesi de Allah’ın, “Rauf-Rahim” isimlerinden mahlûkata verdiği ve karşılıksız sevgiyi ifade eden çok güçlü bir kelimedir. “Aşk” da sevgiyi ifade eder. Fakat şefkat kadar etkileyici ve büyüleyici değildir. Çünkü şefkat çok daha kapsamlı ve daha geniş anlamlıdır. Bir insan, sevdığı evladı dolayısıyla bütün yavrulara karşı bir şefkat hisseder. Oysa fani bir sevgiliye âşik olan bir insan her şeyi sevgilisine feda edebilir.[\[2\]](#) Denilebilir ki, yukarıda zikrettigimiz kelimeleri kullanmayan ve sevmeyen hiçbir insan yoktur. Çünkü “sevmek” yaratıcı tarafından insanın fitratına yerleştirilmiş ve yüceltilmiş bir duygudur. Ömür boyu başkalarına düşmanca tavırlar sergilemekten geri kalmayanlar bile sevgi sözcüğünü ağızlarından düşürmedikleri gibi kendi çocuklarını, yakınlarını ve kendilerini sevenleri seviyorlar. Sevginin zitti kin, düşmanlık ve adavettir. Bu kötü ve zarar verici hasletleri davranışlarıyla gösterenler bile hiçbir zaman kin ve düşmanlık gibi sıfatlara sahip çikmivorlar. Bu durum gösteriyor ki, sevgi ve muhabbet sözcükleri bizatihi güzeldirler. Sevgi ve muhabbet kelimeleri adeta mucizevî bir güce sahiptirler. Çünkü bu iki sözcük, yaşamın devam ettirilmesinde birinci derecede etkili olan ve çoğu zaman insanı ölümün kıyasından kurtaran birer sihirli sözcüktürler. Strese maruz kalmış ve içine düştüğü bunalımın dehşetinden hayatına son vermek üzere olan bir insanın ilk aklına gelen şey, en çok sevdüğü çocukları, eşi veya anne ve babasıdır. Çoğu kez bu sevgi insanı bunalımlardan kurtarmaktadır. Çünkü son anda, çocuğuna gösterdiği şefkat aklına gelir ve onu üzmemek için hayatına son vermekten vazgeççer. “Hoşörü” ya da “müsamaha” kelimeleri ise, sevgi ve muhabbet kelimelerinin sonuçarıdır. Çünkü sevginin değerini bilen sever. Seven mutlaka başkalarına karşı tahammüllü ve hoşörülü olur. Hoşgörü, Hz. Peygamber’in (s.a.v) eliyle insanlığa sunulan kutlu uygarlığın temellerinden birisidir. Hoşgörüyü esas almayan bir uygarlık, yeryüzünde ne kadar gelişme gösterirse göstergisin, başkalarını düşünme (diğergamlik) ilkesinden yoksun olduğu için, ötekileştirdiği insanlara tuzak olmaktan öteye geçemez. Yüzıyla yakın bir zamandır insanlığa kan kusturan ve kusturmaya devam eden Batı uygarlığı bunun en güzel örneğidir. Sevgi ve Hoşgörünün Kaynağı Sevginin kaynağı imandır. Hoşgörün kaynağı da sevgidir. Bir insanın kendisi gibi insanlara verebileceği en büyük fedakârlik sevgiden kaynaklanan hoşgörüdür. Çünkü hoşgörü sevgi ve muhabbet temeline dayanır. Sevgi kânatın yaratılış amaçlarından biri olduğu gibi kânatın nuru ve hayatıdır. Zira bu varlık âleminde en önemli mesele hayattır. Hayat adeta kânatın güneşi gibidir. Ancak hayatı hayat veren sevgidir. Hatta denilebilir ki, kânatın kütlelerini birbirine bağlayan en büyük bağ sevgi bağıdır. Kânat büyük bir ağaç olarak tasavvur edilirse insan onun meyvesi olur. İnsan kânatın meyvesi olduğuna göre, meyvenin çekirdeği hükmünde olan insanın kalbine kânatı kuşatacak sınırsız bir sevgi yerleştirilmiştir.[\[3\]](#) Fakat insan bu sınırsız sevgiyi kime

yönlendirecektir? Acaba her şey veya her nesne insanın bu sınırsız sevgisine layık mıdır? İşte asıl cevaplandırılması gereken sorular bunlardır. Bediüzzaman, “Nihayetsiz bir muhabbet olacak, ancak nihayetsiz bir kemal sahibi olabilir”[\[4\]](#) diyerek, insanın engin sevgisine ancak bütün kemal sıfatlarının sahibi olan Allah’ın (c.c) layık olabileceğine vurgu yapıyor. Ona göre sınırsız muhabbet, sınırsız kemal ve cemal sıfatlarına sahip olan birisine, yani Allah’a mahsustur. İnsan bütün gücüyle sevginin asıl sahibini sevdikten sonra, izdirapsız ve kedersiz bir şekilde diğer mahlûkatı ve eşyayı da onun namına sevebilir. “Yoksa muhabbet leziz bir nimet iken elim bir nikmet (musibet) olur.”[\[5\]](#) Sevmek ruhsal bir hoşnuttuk ifade ederken hüzün ve elem verici bir aşka dönüşür. Gerçekten de iman etmiş bir gönül, önce Allah’i sever, diğer mahlûkatı da Allah adına sever. Yunus’un deyişiyle “yaratılanı sever, yaratandan ötürü.” Kur’an-ı Kerim, imandan ve sevgiden yoksun olan kalpleri taşa benzetir. Hatta taşı bile böylesi kalplerden üstün tutarak şöyle buyurur:

ثُمَّ قَسَتْ
قُلُوبُكُمْ
مِنْ بَعْدِ
ذَلِكَ
فَهِىَ
كَالْحِجَارَةِ اَشَدُّ
قَسْوَةً
وَاِنَّ مِنَ
الْحِجَارَةِ لَمَا
يَتَفَجَّرُ
مِنْهُ
اْلاَنْهَارُ
وَاِنَّ
مِنْهُ
الْمَا
وَاِنَّ
مِنْهَا
لَمَا
يَهْبِطُ
مِنْ
خَشْيَةِ
اللهِ وَمَا
اللهُ
بِغَافِلٍ
عَمَّا
تَعْمَلُونَ
 “Ne var ki, bütün bunlardan sonra yine kalpleriniz katıldı. Bu

inanmayan kalpleriniz katkıda taş gibi, hatta daha da sertleşti. Çünkü taşlar arasında kendisinden ırmaklar fışkıran vardır; yarılıp da içinden su çikan vardır. Allah korkusundan parçalanıp yuvarlananlar vardır.”[\[6\]](#) Bu ayet açikça gösteriyor ki, imandan ve sevgiden yoksun olan bir gönül taştan bile daha sert ve acımasızdır. Bu yüzden imandan ve sevgiden kaynaklanan ve güzel ahlak ile beslenen hoşgörü Islam uygarlığının temelini oluşturur. Üstelik başka insanları sevmek ve onlara karşı hoşgörülü olmak o kadar da zor değildir.

Çünkü iyi işlerle kötü işler aynı ellerle yapılmaktadır. Yine güzel sözlerle fena sözler aynı ağızdan çikiyor. Üzel davranışlarla çirkin davranışlar aynı organlar tarafından yapılıyor. Durum böyle olunca, Allah’ın aynası durumundaki kalbe imanı yerleştirmek var iken inkâra gidilmesi, iyi sözleri söyemek var iken kötü sözlerin sarf edilmesi, güzel şeyleri yapmak var iken çirkin işlerin yapılması akıl ve mantıkla bağdaşır bir şey değildir. O halde insanları sevmek ve onlara karşı hoşgörülü olmak aklın gereğidir.

Denilebilir ki, hoşgörü, İslam’ın insanlığa sunduğu büyük bir armağandır. Çünkü hoşgörü sevgidir, güzelliktir, doğruluktur ve doğruya yönelmektir; daima iki şeyden en iyisini ve en güzelini tercih etmektir.

Hoşgörü affetmek, bağışlamak ve karşısındaki insana değer vermektedir.

Hoşgörü bilgi, kültür ve dini tebliğin de aslidir. Hoşgörü, bir mü’minin en büyük sermayesi olan güzel ahlakin özeti durumundadır. Sevgisizlik ve Hoşgörüsüzük Hoşgörünün zitti taassup, bağınazlık ve sevgisizliktir. Sevginin ve hoşgörünün kaynağı iman ve fazilet iken, taassubun kaynağı cehalettir. O halde altı çizilmesi gereken husus şudur: Cehalet İslam’dan ne kadar uzak ise taassup da o ölçüde uzaktır. Başka bir deyimle; güzelliğ, sabır, güzel sözler ve davranışlar, başkalarının kahrını çekebilme yiğitliği, nezaket, kibarlık ve bağışlayıcı olmak imandan, bilgiden ve faziletten kaynaklanır. Diğer taraftan tahammülsüzük, başkalarının düşüncelerine saygılı olmamak, haset, kin, hırçinlik, bağınazlık, saldırganlık ve zulüm cehaletten kaynaklanan kötü hasletlerdir. Kuşkusuz cahilî sistemlerin temel özelliğlerinden olan bu hasletlerden hiç birisi bir Müslüman’ın sıfatı olamaz ve olmamalıdır. Mü’minlerin bu güzel ahlakına işaret olarak Kur’’an-ı Kerim şöyile der: *

وَالَّذِينَاجْتَنَبُواالطَّاغُوتَاَنْيَعْبُدُوهَاوَاَنَاَنَاَنَاَىاللهُمُالَبُشْرَىفَبَشِّرْعِبَادِاَلَّذِينَيَسْتَمِعُونَالْقَوْلَفَيَتَّبِعُونَ

اَحْسَنَهُ
اُولَئِكَ
الَّذِينَ
هَدَيهُمُ
اللهُ
وَاُولَئِكَ
هُمْ اُولُوا
اْلاَلْبَابِ “ Taügut (Şeytana, putlara ve müstebit krallara) kulluk etmekten
kaçinip Allah’a yönelenlere müjde vardır. Ey Muhammed! Dinleyip de en
güzel söze uyan kullarımı müjdele. İşte Allah’ın doğru yola eriştiüdigi
kimseler onlardır ve onlar akıl sahipleridir.”[\[7\]](#) Bu ayette iki önemli nokta vardır:
Birincisi; gerçek mü’minler her şeyin peşine düşmezler; bununla beraber
herkesin sözünü ciddi bir şekilde dinler, ölçer, tartar ve doğru
olduüguna inandıkları sözü kabul eder ve ona tabi olurlar. Ayrıca mü’minler
dinledikleri sözlere yanlış mana vermeye çalışmazlar. Aksine onlar her
sözün doğru ve güzel tarafını kabul eder ve ondan istifade ederler. İşte burada
mü’minlerin, imandan sonra ruhen gidalanüdiği temel kaynak sevgi, güzelliü ve
fedakârliktir. İkincisi; Kur’an’da geçen “Taügut” kelimesi,
“haddi aşan” anlamına gelse de, daha çok Allah’a karşı isyan edip
kendisini, hizmetkârleri üzerinde sahip ve hükümran gören ve onları
kendisine hizmetkâr olmaya zorlayan kimse için kullanılmaktadır. Şeytan, dini veya
siyasi müstebit liderler veya krallar birer taügut kabul edilmiştir. Taügutun amacı, kendisine
tabi olanları aydınaklılardan alıp karanlıklara götürmektedir.[\[8\]](#) Kuşkusuz insanı bir
sürü günaha sevk eden şeytan ve insanı ihtiras ve arzularının esiri haline getiren
insan nefsi bu taügutların başında gelir. Yerine göre insanın karısı, çocukları, hisim ve
akrabaları, makam ve parası da insan için birer taügut hükmüne
geçebilirler. Taügutların ve taüguta tabi olanların beslendikleri temel kaynak ise sevgisizlik ve
menfaattir. Burada bir şey daha belirtmek gereklidir: Zaman zaman dine baülkilik ve taassup birbirine
karşıtlıyor. Oysa bu iki kavramı birbirinden ayırmak gereklidir. Her şeyden önce dinden ve
dini hayattan haberdar olan ve iyi niyetli olan bilir ki, dine bağlı yaşama biçimi, sadece
Allah’ın tesirinde kalmayı kabul etmek ve özgürce yaşamak istemenin bir
ifadesidir. Bu itibarla denilebilir ki, Allah’a kulluk yapmak özgürlüge atılan
ilk adımdır. Allah’a kulluk yapmayı reddedenler ise, özgürlüklerini ipotek
altına koyarak başta nefis ve şeytan olmak üzere birçok nesneye bağlı kalmak
zorundadırlar. Her insan mutlaka bir şeye inanır. Hatta insanlarla hayvanları birbirinden ayıran
temel faktörlerden birisi, din ve dinin tezahürleri olan ibadetlerdir. Buna göre
insanın dinine baülkilik göstermesi bir ayıp, bir kusur, bir baünazlık ya da bir eksiklik gibi
gösterilemez. Kaldı ki, tefrika, düşmanlık, kin ve baünazlık dine baülkiliüktan değil
cehaletten kaynaklanmaktadır. Dini yanlış anlamak ya da dini bir takım hurafelere sarip asıldan
uzaklaştmak insanı taassup ve cehalete götürür. Farklı Din Mensuplarına
Gösterilen Hoşgörü Halk arasında bir insanı kötülemek ve ayıplamak
istedikleri zaman “mutaassiptir” derler. Fakat birisinden övgüyile
söz etmek istediklerinde “müsamahalıdır” ya da
“hoşgörülüdür” derler. Halkın hoşgörü ve
taassuba atfettikleri değer budur. Biz burada konunun daha çok din ile olan ilişkisi
üzerinde durmak istiyoruz. Mü’minler iki türlü
hoşgörülü olmak zorundadırlar. Birincisi; yabancı din mensuplarına karşı

gösterecekleri hoşgörüdür. Diğer de Müslümanların birbirilerine gösterecekleri hoşgörüdür. Farklı dinlere mensup olan insanları sevgiyle ve hoşgörü ile karşılaşmak İslam’ın evrensel bir din olma özelliğinden kaynaklanmaktadır. Eğer İslamiyet baştan beri geniş bir hoşgörü esasına dayanmasaydı, dünyayı istila etmiş olan mutaassip Hıristiyanlara, kendilerinden başkasını insan yerine koymayan Yahudilere ve bağınaz putperestlere rağmen bu kadar geniş kitlelere ulaşabilir miydi? İslam’ı hoşgörüden ayırmak, başka bir ifade ile başka din mensuplarına karşı sert ve acımasız olmak, İslam’ın evrensel bir din olma özelliğine aykırıdır. Zira hoşgörüden yoksun olan bir din cihanşümul değil, olsa olsa bir kabile dini olabilir. Farklı dinlere mensup olanlara gösterilen hoşgörü çerçevesinde şunları söyleyebiliriz: 1) Her şeyden önce Kur'an-ı Kerim, insanların farklı din ve inanışlara bağlı oluşlarını tabii hayatın temel bir dayanağı olarak kabul eder. Kur'an-ı Kerim şöyile der: وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ “Eğer Rabbin dileseydi, bütün insanları hak dinde ittifak eden bir tek ümmet yapardı. Fakat Allah bunu istemediğinden ittifak etmemişler, böyelce ihtilaf etmeye devam edeceklerdir. Ancak Rabbinin lütfederek haka birleşmeyi nasip ettiği kimseler müstesnadır. Esasen Allah insanları bunun için yaratmıştır.”[\[9\]](#) Bu ayet, bütün insanların bir tek dine mensup olmalarının Allah tarafından istenen bir şey olmadığını ifade ediyor. Allah insanların doğru yola gelmelerini istiyor, fakat Allah’ın iradesi insanların seçim özgürlüğün den yanadır. Allah insanların özgür seçimlerine müdahale ederek Cehennemin yolunu tümüyile kapatacak olursa imtihan sırrı tamamen kaybolmuş olur. 2) İslam’ın akide sisteminde zorlama yoktur. لآ اِكْرَاهَ فِى الدِّينِ “Dinde zorlama yoktur”[\[10\]](#) ve وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لاَمَنَ مَنْ فِى اْلاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

 “Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekûn iman ederlerdi. Böyel iken, sen mi mü’min olsunlar diye insanları zorlayacaksın?” [11] ayetleri bunu apaçık bir şekilde dile getiriyor. Demek ki, sonucuna katlanmayı göze alarak isteyen kendi hür iradesiyle iman eder, isteyen de yine kendi hür iradesiyle küfürde kalır. Diğer taraftan, Kur’an’ın 13 ayetinde, peygamberlerin asıl görevinin sadece tebliğ etmek olduğunun vurgulanması, tebliğ etmek ve insanları doğru yola getirmeye muvaffak olmanın hassas bir dengede tutulduğunun açık bir ifadesidir. 3) İslam’da bütün mabetler kutsal kabul edilmiştir. Bu yüzden Müslümanların mabetlere gösterdikleri saygı dillere destan olmuştur. Allah şöyel buyuruyor:

اَلَّذِينَ
اُخْرِجُوا
مِنْ
دِيَارِهِمْ
بِغَيْرِ
حَقٍّ اِلاَّ
اَنْ
يَقُولُوا
رَبُّنَا
اللهُ
وَلَوْلاَ
دَفْعُ اللهِ
النَّاسَ
بَعْضَهُمْ
بِبَعْضٍ
لَهُدِّمَتْ
صَوَامِعُ
وَبِيَعٌ
وَصَلَوَاتٌ
وَمَسَاجِدُ
يُذْكَرُ
فِيهَا اسْمُ
اللهِ
كَثِيرًا
وَلَيَنْصُرَ
ننَّ اللهُ
مَنْ
يَنْصُرُهُ
اِنَّ اللهَ
لَقَوِىٌّ
عَزِيزٌ

 “Eğer Allah insanların bir kısmının zararını diğer bir kısmı ile savmasayı manastırlar, kiliseler, havralar ve Allah’ın adının çokça zikredildiği mescitler yıkılıp giderdi.” [12] Allah bu dünyada bir tek millete veya topluluğa mutlak iktidar nasip etmiyor. Eğer bir tek topluluğa veya millete daimi bir iktidar verilmiş olsaydı, sadece kaleeler, saraylar ve ticaret merkezleri yerle bir olmaz; aynı zamanda ibadet yerlerinin kutsallığı da zedelenirdi. Başka bir ayette ifade edildiği gibi

لَفَسَدَتِ

اْلاَرْضُ
”yeryünlüzümlü; fesada uğrardı.” [13] 4) Resulullah (s.a.v) Medine’de
yaşayan Yahudilere ve cedid; evrede yaşayan Hıristiyanlara karşı son derece
hoşgönlürülü idi. Ancak bu geniş hoşgönlürüyümlü; su-i istimal etmek
isteyenler de olmuştur. Nitekim Hayber’inde fethinde Zeynep adındaki bir Yahudi kadınının,
bir koyunu zehirleyip Resulullah ve arkadaşlarını öldürme makasıyla yemeğe davet
etmesi bunun cedid; iki bir örneğidir. [14] Ama ne bu olay ne de suikasta yönelik
başka olaylar Resulullah (s.a.v) ve arkadaşlarını farklı dîne mensup olanlara karşı
hoşgönlürü prensibinden ayıramadı. Dersini Resulullah’tan alan Abdullah b.
Ömer’inde (r.a) Yahudi bir komşusu vardı. Abdullah b. Ömer ona her zaman
iyilikte bulunur, ona hediyeler gönderir ve onun gönderdiği hediyeleri alır. [15] 5) Bir
dafasında Yemen’den gelen Necran Hıristiyanlarından bir heyet Medine’de
Resulullah’ı (s.a.v) ziyaret ettiler. Resulullah (s.a.v) misafirlerini mescitte ağırlamıştı. Hatta
Beyhak’ı; nin ifadesine göre Hıristiyanlar Mescid-i Nebevide doğuya
yönelerek kendi dinlerine göre ibadet etmişlerdi. [16] Kuşkusuz bu hadise,
Resulullah’ın döneminde yabancı din mensuplarına gösterilen bir
hoşgönlürü örneğidir. Resulullah’tan sonra da bu gelenek devam ettirilmiştir.
İspanya’yı fetheden Müslümanlar hiccedil; bir din mensubuna ya da ibadet
yerlerine karışmamışlardır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethettiğinde Hıristiyanların
ibadet ve mabetlerine karışmamıştır. Müslümanların Birbirilerine Gösterecekleri
Hoşgönlürü Allah Kur’undan Kerim’de (
اِنَّمَا
الْمُؤْمِنُوَةٌ
)bütün müminlerin kardeş olduğunu ifade ediyor. [17] Bu
yüzden kardeşin kardeşे karşı hoşgönlürü olması ve onu sevmesi
Allah’ın emridir. وَلاَ
تَسْتَوِى
الْحَسَنَةُ
وَلاَ
السَّيِّئَةُ
اِدْفَعْ
بِالَّتِى
هِىَ
اَحْسَنُ
فَاِذَا
الَّذِى
بَيْنَكَ
وَبَيْنَهُ
عَدَاوَةٌ
كَاَنَّهُ
وَلِىٌّ
حَمِيمٌ
”tüzel olan şeyle uzaklaşır. Bir de bakarsın ki,
seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sıcak bir dost oluvermiştir.” [18] ayeti,
başkasının kahrını cedid; ekmenin ve kötülüklere karşı iyilikle mukabelede
bulunmanın büyük bir fazilet ve dostluk örneği olduğunu ifade ediyor.
Mümin alçak qönüllüdür. Kendisini alaya alan birisine

karşı bile hoşörülü davranır. Allah şöyle buyuruyor:
 وَعِبَادُ
 الرَّحْمَنِ
 الَّذِينَ
 يَمْشُونَ
 عَلَى
 اْلاَرْضِ
 هَوْنًا
 وَاِذَا
 خَاطَبَهُمُ
 الْجَاهِلُونَ قَالُوا
 سَلاَمًا
 “Rahmanın kulları yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen
 kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, ‘selam’ der geçerler.”
[\[19\]](#) خُذِ
 الْعَفْوَ
 وَأْمُرْ
 بِالْعُرْفِ
 وَاَعْرِضْ
 عَنِ
 الْجَاهِلِينَ “Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz
çevir”[\[20\]](#) ayeti de hoşörüyü emreden bir ayettir.
Çünkü affetmek, hep iyilikleri emretmek ve cahillere aldırmış etmemek
hoşgörülü olmanın ta kendisidir. İslam dini kardeş olmayı ve diğergamlığı
emreder. Rasulüllah (s.a.v) meşhur bir hadiste لاَ
 يُؤْمِنُ
 أَحَدُكُمْ
 حَتَّى
 يُحِبَّ
 لأَخِيهِ مَا
 يُحِبُّ
 لِنَفْسِهِ
 “Sizden birisi, kendi nefsi için istediğini mü’min kardeşi için de
 istemedikçe gerçek mü’min olamaz” buyurarak İslam’in
 başkasını düşünme dini olduğunu, başkasını düşünmeyeşenlerin
 gerçek mü’min olamayacaklarını açıkça ifade ediyor. Diğer
 tarafından Hz. Peygamber (s.a.v) “insanların en hayırlısı onlara en çok faydalı
 olandır”[\[21\]](#) buyuruyor. İnsanlara faydalı olmak ancak adaleti ve iyiliği dağıtmakla
mümkündür. Çünkü Allah
 اِنَّ اللهَ
 يَأْمُرُ
 بِالْعَدْلِ
 وَاْلاِحْسَانِ
 وَاِيتَائِ
 ذِى

الْقُرْبَى
وَيَنْهَى
عَنِ
الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ
وَالْبَغْىِ
يَعِظُكُمْ
لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ &nbs
Adaleti, iyiliği ve akrabalara yardım etmeyi emrediyor. Çırkin işleri, fuhuş, fenalık ve azgınlığı da yasaklıyor.[\[22\]](#) Allah bu ayette dünyada esenlik ve nizamı sağlayan üç temel kuralın yerine getirilmesini emrederken, sosyal bünyeyi bozan ve anarşîye sebep olan üç çırkin davranışları da (fuhuş, fenalık ve zulüm) yasaklıyor. Dinine bağlı olan bir kimse adil davranışır; haksızlık yapmaz, fuhuş ve zinadan da uzak durur. Böylece topluma faydalı bir kişi olarak öncelikle Müslüman kardeşini sever, onun ötülüklerine karşı bile iyilikle mukabelede bulunur. Ancak her özgürlük gibi hoşörünün de bir sınırı ve bir çerçevesi vardır. Başkalarından hoşörü bekleyenlerin bu çerçeveye saygı olmaları gereklidir. Bu sınırı çizen Allah’tır. Şöyle buyuyor: وَمَا كَانَ
لِمُؤْمِنٍ
وَلاَ
مُؤْمِنَةٍ
اِذَا قَضَى
اللهُ
وَرَسُولُهُ
اَمْمُنَ
لَهُمُ
الْخِيَرَةُ
مِنْ
اَمْرِهِمْ
وَمَنْ
يَعْصِ اللهَ
وَرَسُولَهُ
فَقَدْ ضَلَّ
ضَلاَلاً
مُبِينًا “Allah ve Resulü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman hiçbir mürsquo;min erkek ve hiçbir mürsquo;min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah ve Resulüne karşı gelirse şüphesiz o apaçık bir şekilde sapmıştır.”[\[23\]](#) Bu ayet adeta hoşörünün sınırını çiziyor. Hz. Ebubekir (r.a), halife seçilir seçilmez ilk iş olarak Resulullah’ın emriyle Bizans’a karşı hazırlanan Usame ordusuna hareket emri vermek olmuştu. Ancak birçok Sahabi, tehdidin ortadan kalktığını, dolayısıyla orduyu göndermenin hem meşakkatli hem gereksiz olduğunu söylemeye başladılar. Fakat Hz. Ebubekir (r.a):

16; Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağıslama dile. İş konusunda da onlarla müşavere et.” [25] [1] Musa K. YILMAZ Prof. Dr., Harran Üniversitesi, İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi [2] Said Nursi, Mektubat, s. 34. [3] Said Nursi, Sözler, 574.. [4] Sözler, s. 574. [5] Sözler. A.y. [6] Bakara, 2/74. [7] Zümer, 39/17-18 [8] Bakara, 2/257 [9] Hud, 11/118. [10] Bakara, 2/256. [11] Yunus, 10/99. [12] Hac, 22/ 40 [13] Bakara, 2/251 [14] Buharl, Mağazi, 41, Hibe, 38; Müslim, Selam, 42.

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler